

В. А. Петренко,
к. е. н., доц. кафедри економіки,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

СКЛАДОВІ РЕЗУЛЬТАТИВНОЇ РОБОТИ ДЕРЖАВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто чинники ефективної діяльності інформаційних підприємств. Узагальнено їх фактичний стан на прикладі державних засобів масової інформації. Визначено оптимальний набір складових системи результативної роботи державних інформаційних підприємств.

Factors of effective information companies. Summarized their actual situation on the example of public media. The optimum condition of the components of an effective public information companies.

Ключові слова: інформаційні підприємства, ефективність, трудові ресурси, матеріально-технічна база, фінанси, інвестиції.

ВСТУП

Результативність діяльності підприємств державної форми власності — складніша категорія, в порівнянні з ефективністю приватної форми власності, орієнтованої на прибуток. Проте державні інформаційні підприємства, виконуючи функції суспільних мас-медіа, повинні розвиватися не менш інтенсивно і пропонувати суспільству на його запити більш якісний і змістовний інформаційний продукт, ніж приватні засоби інформації. Необхідне посилення ролі держави як рівноправного конкурентного суб'єкта інформаційних відносин, виробника і розповсюджувача інформаційної продукції та послуг на внутрішньому та, особливо, на зовнішньому інформаційному ринку. Ці питання достатньо добре досліджено з позиції журналістики, соціології і практично відсутні наукові роботи з точки зору економічної компоненти результативності інформаційних підприємств, що і зумовило актуальність досліджуваної проблеми.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Необхідно визначити елементи системи результативної роботи як підприємств з ринковою ефективністю, так і тих, що націлені на реалізацію визначених суспільних інтересів. Важливо дослідити відповідність стану системи ефективної діяльності актуальним суспільним вимогам до інформаційних продуктів та послуг інформаційних підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ

Головними інструментами, які в ефективному існуванні відносно запитів сьогодення визначають успішність діяльності підприємства — власника засобу інформації — є фінанси і їх складова: видатки бюджету відносно державних або суспільних інституцій, кадри відповідної освіти і кваліфікації, матеріально-технічна база підприємств і свобода діяльності в розвинутих правових межах.

Стан, в якому перебувають засоби інформації, здебільшого зумовлюється рівнем розвитку країни і в той же час вони самі виступають важливим чинником державотво-

рення. Для порівняння розвинутої країни, регіонів визначають комплекс показників, перш за все валовий внутрішній продукт, розмір видаткової та дохідної частини бюджетів, обсяг інфляції, але не в останню чергу і рівень доходів населення, який здебільшого складається з заробітної платні [1]. Рівень заробітної плати дієздатного населення відповідно до праці, її якості і результатів можна віднести до головних компонентів благополуччя держави. Значенням, результативністю і якістю виконання завдань, покладених на засоби масової інформації, має визначатися рівень матеріального заохочення працівників цієї сфери.

З розвитком суспільства ускладнюється зміст і характер роботи як журналіста, так і всіх працівників засобів інформації. Це закономірно призводить до підвищення вимог професійної підготовки кадрів інформаційної сфери. Цим процесам сприяє прагнення України у світові та європейські структури, що, в свою чергу, крім узгодження правових норм, потребує впровадження відповідних стандартів життя і, як наслідок, належного рівня оплати праці. Простежується зв'язок цієї проблеми з реалізацією важливих практичних завдань, які стоять перед інформаційною галуззю.

Вищих результатів досягають ті підприємства, які краще забезпечені висококваліфікованими кадрами. Передумовою цьому є відповідний рівень оплати праці та розвинена система підготовки та підвищення якісного складу трудових ресурсів. Тому актуальною є проблема відповідності рівня матеріального стимулювання та системи підготовки кадрів підприємств інформаційної сфери сучасним потребам. У цілому, вивчення проблеми рівня оплати праці пов'язане із таким науковим і практичними завданнями, як підвищення конкурентоспроможності [2], зростання соціально-економічної ефективності функціонування підприємств.

Методологія мотивації праці, алгоритми оцінок рівнів показників наукою вивчені різносторонньо. Але динаміка суспільного життя спонукає до переосмислення і формування нових, раніше не з'ясованих, напрямів досліджень. При підвищенні матеріального стимулювання працівників інтелектуальної праці домінуватиме прагнення до самовдосконалення особистості. В процесі

творчої праці відбувається відтворення персоніфікованого інтелектуального капіталу, що стає головним мотиваційним фактором [3]. Крім того, необхідне створення такого середовища, яке стимулювало б зусилля співробітника.

Творча інтелектуальна праця є передумовою становлення інформаційного суспільства, зростання ваги соціальної сфери у створенні суспільного продукту [4]. Соціальна держава має створити для людини матеріальне забезпечення на рівні сучасних стандартів, що повинно реалізуватися через соціально-економічну політику.

На державні засоби масової інформації покладаються дуже відповідальні соціально-значущі завдання: об'єктивне інформування населення країни, її регіонів про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, розповсюдження офіційних повідомлень, роз'яснення рішень органів законодавчої, виконавчої та судової влади про суспільно-політичні та інші події, утвердження позитивного іміджу країни на міжнародному рівні, створення інформаційного обличчя держави, сприяння зміцненню міжнародних зв'язків України, зростанню її авторитету в світі. Враховуючи складність і відповідальність за виконання обов'язків, покладених на колективи державних підприємств, рівень матеріального стимулювання повинен забезпечувати достойний прожитковий рівень їх працівників [5, с. 117]. Крім цього, кожне підприємство може ефективно діяти за умови, коли воно має необхідний професійний і кваліфікаційний склад працівників, доцільну кадрову структуру.

Зростання чисельності електронних та друківаних засобів масової інформації зумовило істотну нестачу кваліфікованих журналістських кадрів. У багатьох редакціях більше половини журналістських посад займають люди без журналістської освіти. Наприклад, за висновками аналітиків, зафіксованими у звіті Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення за 2000 рік, зазначено, що у 21 телерадіокомпанії Харківської області працює 418 творчих працівників. З них журналістів — 137. А вищу освіту мають лише 56 фахівців, тобто менше 40%. З усіх ефірних телерадіокомпаній Рівненської області лише один режисер та звукорежисер мають фахові дипломи. А з 17 редакторів міського та районного проводового мовлення журналістську освіту мають менше половини. З 57 керівників телерадіоорганізацій Криму лише третина — дипломовані спеціалісти засобів масової інформації. Поряд з цим, на низькому рівні залишається вузівська підготовка журналістських кадрів.

Розвиток інформаційних підприємств на новітньому рівні потребує наявності в країні необхідного кадрового потенціалу, що зумовлено високою науковістю всіх технологічних складових процесу виробництва та донесення аудіовізуального продукту, підготовки та видання друкованого інформаційного носія та вимоги ефективного функціонування сучасного устаткування, що продиктовано законами конкуренції.

Наприклад, працівники державних обласних і регіональних аудіовізуальних підприємств протягом останніх років отримували заробітну плату нижчу ніж зайняті в транспорті і зв'язку, промисловості, фінансовій діяльності. Розмір середньомісячної заробітної плати по всім державним телерадіокомпаніям з урахуванням національних мовників у розрахунку на одного штатного працівника за роками перевищує відповідні розміри лише в таких, не менш суспільно значущих видах діяльності, як освіта, охорона здоров'я, сільське господарство.

Результати діяльності інформаційних підприємств значно залежать від кваліфікації персоналу, яку можна визначити як рівень підготовленості кожного працівника

до виконання ним професійних обов'язків. Державні та комерційні телерадіокомпанії істотно відрізняються за професійним складом своїх працівників, що головним чином зумовлено різним розміром оплати праці. Державні підприємства стали своєрідною базою здобуття молодими фахівцями практичного досвіду, без якого важко отримати бажане за розміром і умовами праці місце роботи.

Суперечливий соціально-економічний стан України зумовив відсутність завершеної політики підготовки журналістських кадрів для роботи в сучасних умовах економіки. Збільшення бюджетних асигнувань в інформаційну сферу дозволить підвищити соціальний захист працівників, поліпшить моральне і матеріальне стимулювання їх творчої діяльності, приведе професійний рівень кадрів до належного стану, поліпшить матеріальну базу інформаційних підприємств. Фаховий рівень працівників телерадіоорганізацій — важливий елемент, що визначально впливає на досягнення мети, виконання цілей підприємств засобів масової інформації, тому необхідно створити всі умови, забезпечити належне матеріальне заохочення для максимальної реалізації знань, кваліфікації працівників телерадіомовлення [6, с. 102]. Ці заходи обов'язково повинні сприяти утвердженню провідної ролі журналіста у формованні демократичного розвитку суспільства.

Повинно відбутися посилення ролі держави як рівноправного конкурентного суб'єкта інформаційних відносин, виробника і розповсюджувача інформаційної продукції та послуг на внутрішньому та, особливо, на зовнішньому інформаційному ринку [7]. Повноцінна участь України у міжнародних процесах, у вирішенні глобальних політичних проблем прямопропорційно залежить від розвитку національного інформаційного простору. Слабка інтеграція у світовий інформаційний простір, недостатня активність дає можливість формувати уявлення про Україну в світі не вітчизняним засобам інформації, а інформаційним агентствам інших країн. В результаті необ'єктивно подається образ українського суспільства і держави, що негативно впливає на міжнародний авторитет, на захист національних інтересів, зменшує потік іноземних інвестицій в економіку України.

Інформаційна діяльність належить до інтелектуально-духовної сфери, а інформація є особливим видом товару, вартість якого досить складно точно спланувати заздалегідь. В той же час процедура державного фінансування вимагає саме такого розрахунку для планування обсягів доходів бюджету та видаткових асигнувань. Тому фінансовий результат діяльності інформаційного підприємства — досить суперечливий показник.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що переважна більшість державних підприємств інформаційної сфери своєю господарською діяльністю, ініціативою можуть забезпечувати сталу економічну ефективність. Проте це досягнуто, головним чином, за рахунок збільшення комерційної складової інформаційної діяльності, що іде всупереч цілям їх існування, а головне — інтересам суспільства. Отримана таким чином фінансово-економічна забезпеченість не сприяє утвердженню довіри до державних інформаційних підприємств.

Низька ефективність діяльності підприємств державного сектора є нетиповою для світової практики. Наприклад, багато підприємств Швеції неефективні у своїй галузі. Проте майже у всіх європейських країнах відносна продуктивність роботи державного сектора вища, ніж недержавного. Кількість і питома вага продукції та послуг державних підприємств у валовому внутрішньому продукті значно коливається, залежно від політичного устрою держави, особливостей її історичного розвитку, форм і методів державного регулювання економіки й інших чинників [6, с. 9—10],

але серед країн нема жодної, у якій роль підприємств державного сектора можна було б вважати незначною.

Складності із наповненням державних бюджетів і не однозначне сприйняття значення інформаційних підприємств у формуванні демократичного суспільства призвели до значної технічної і якісно-кадрової відсталості державних інформаційних компаній. Фінансовий потенціал підприємств виступає своєрідним стимулятором, рушійною силою, яка дає можливість реалізовувати економічні можливості підприємств. Саме при наявності збалансованого співвідношення економічних та фінансових можливостей забезпечується максимальна ефективність досягнення намічених цілей і напрямів розвитку компаній.

Конкуренентне співіснування державних інформаційних компаній з іншими підприємствами за формами власності та реалізація законодавчо закріплених завдань можливі тільки за умови наявності сучасної техніко-технологічної бази, що є “внутрішнім чинником розвитку” інформаційного підприємства. Друковані засоби інформації, телебачення і радіо як форми широкомовлення нерозривно пов’язані зі своєю технічною першоосовою і сучасним технологічним розвитком. Реальна ж ситуація протилежна. Застаріла технологічна база стала одним із головних факторів протрешуючого занепаду економіки.

Вчені зазначають, що країни, які розвиваються, мають виділяти значно більшу частину фінансів на інвестиції у виробництво, ніж на підтримку соціальних стандартів. Інвестиції завжди виступають безпосереднім стимулом економіки. Морально застаріле устаткування на початку 90-х становило приблизно 90%, а його оновлення майже припинилося. Враховуючи такий стан речей, одним із головних напрямів інвестицій повинно бути інноваційне оновлення основного капіталу.

Техніко-технологічне переоснащення виробництва та підвищення його ефективності як фактор прискорення економічного розвитку не використовується повною мірою. Активне державне стимулювання високотехнологічного потенціалу має стати однією із основ економічної політики. Матеріально-технічна база інформаційних підприємств як один з головних інструментів конкурентоспроможності має життєві цикли. На тривалість цих періодів має вплив безліч факторів, провідним з них є темп розвитку науки, яка зумовлює технічний прогрес. Соціальна задоволеність інформаційною продукцією і послугами виступає первинним показником рівня конкурентоспроможності, яка в кінцевому рахунку впливає на фінансовий результат та вказує на початок періоду морального зносу технічної бази, при належному рівні інших складових процесу виробництва та надання послуг.

Подовжити часовий відрізок життєвого циклу основних виробничих фондів та технологій можна завдяки випереджальному розвитку. Наприклад, при виборі форматів телерадіообладнання, технологій до майбутнього застосування в процес створення телерадіопродукту та організації виробничого процесу необхідно враховувати науково-технічні досягнення світового рівня, віддавати перевагу конкурентоспроможним технологіям, що відповідають запитам майбутнього.

Україна не розвила здобутки в сфері технологічних робіт, започатковані раніше, тому змушена орієнтуватися на їх імпорт. Про рівень монополізації ринку високих технологій свідчить динаміка питомої ваги високих технологій у загальному обсягу експорту. Цей показник у таких країнах, як США, Японія, знаходився на межі ХХ ст. на рівні 25—35%, а у Росії та Україні складав 8—10% [5, с. 21]. Експорт застарілих технологій та обладнання негативно впливає на інноваційний потенціал нерозвинутої країни.

Характерною рисою нинішнього етапу розвитку

електронних засобів масової інформації є цифрова трансформація всіх складових нових технологій. Цифрові технології стають рушійною силою. Впровадження їх повинно узгоджуватися зі світовими тенденціями. Міжнародне співробітництво має сприяти ідентифікації і застосуванню спільних норм і стандартів, переданню ноу-хау, наданню технічної допомоги для подолання “цифрового розриву” між різними країнами.

ВИСНОВКИ

Складні економічні обставини, в яких опинилися державні засоби масової інформації, зумовлені перехідними процесами в країні, та не усвідомлення провідного значення розвитку інформаційної сфери у демократизації суспільства не дозволили впроваджувати техніко-технологічне оновлення. Наслідком цього стало значне відставання державних підприємств від комерційних та від подібних установ провідних країн. Ці обставини, поряд з мінімальним фінансовими можливостями фактично ставлять під загрозу існування державного інформаційного сектору.

Визначено, що технічне устаткування державних інформаційних підприємств використовується тривалий час, без належного оновлення і модернізації, тому є фізично і морально застарілим. Комплектація виробничої бази сучасним, побудованим на базі цифрових технологій, обладнанням має відбуватися одночасно із впровадженням новітніх технологій. Єдиним шляхом майбутнього розвитку матеріально-технічної бази інформаційних підприємств є перехід на нове технологічне обладнання, впровадження сучасних підходів до процесу створення інформаційного продукту та проведення структурних.

У процесі розвитку суспільного життя стає складнішим зміст і характер роботи як журналіста, так і всіх працівників телерадіокомпаній. Це закономірно призводить до підвищення вимог до технічної бази телерадіокомпаній. Цим процесам сприяє і прагнення України у світові та європейські структури, що, в свою чергу, крім узгодження правових норм, потребує впровадження єдиних стандартів професійного обладнання, що є перспективним напрямом досліджень.

Література:

1. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Губський Б.В. — К.: Наук. думка, 1998. — 390 с.
 2. Предик Г.А. Ринки інформаційних послуг / Предик Г.А. — Донецьк: ІЕП НАН України, 1998. — 32 с.
 3. Климчук Б.П. Свобода і залежність мас-медіа / Климчук Б.П. // Матеріали науково-практичної конференції “Свобода слова і засоби масової інформації в демократичній державі” 15—16 серпня 2001 р. — Луцьк: Вісник и К, 2001. — С. 3—14.
 4. Полозенко Д. Соціальна сфера та її фінансове наповнення / Д. Полозенко // Економіка України. — 2005. — №5. — С. 83.
 5. Сухоруков А. Антикризова політика розвинутих країн / А. Сухоруков // Економіка України. — 2004. — №8. — С. 16—27.
 6. Завадський Й.С. Менеджмент: підруч. т. 2 [для студ. вищих навч. закл.] / Завадський Й.С. — К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2003. — 640 с.
 7. Управління інноваціями / [А.І. Сухоруков, О.Д. Дінілов, М.М. Недашківський та ін.]; за ред. А.І. Сухорукова. — К.: “Видавничий дім Комп’ютерпрес”, 2003. — 206 с.
- Стаття надійшла до редакції 07.06.2012 р.